

12.1. IKASGAIA KONTRATUAREN EFIKAZIA

I. KONTRATU EFIKAZIA TIPIKOA

Kontratutik eratortzen den eragin edo efikazia tipikoa hurrengo hau da:

- alderdi kontratatzaile edo kontratatzaileen gain sortzen diren obligazioak (kontratu motaren arabera); eta
- alderdien artean obligaziozko erlazio baten ezartzea (kontraktuala), kontratua iraungi arte iraunkorra den lotura juridiko bat sortzen duena.

Beraz, kontratu baten nahitaezko ondorio gisa hurrengo hauek bereiz ditzakegu:

A. Efektu loteslea:

Borondate deklarazioen errebokaezintasuna sortarazten duena da eta alderdiei era aldebakar batean, beste alderdiaz kontatu gabe, kontratua aldatzea eragozten die (bere balio eta eraginan eskuasartzea). Efektu hau kontratuzko adostasunaren ondorioz ematen da (KZaren 1258. art.).

B. Obligaziozko efektua:

Zordunaren edo zordunen gain egongo den obligazioaren eta horri dagokion kreditu eskubidearen sorkuntza. Hau, adostasunaren bidez kontratuaren perfekzioa ematen den unetik ematen da, kontratu errealetan salbu, non adostasunaz gain, kontratuaren objektua den gauzaren ematea behar den.

Obligaziozko eraginaren eremuari dagokionez, ñabardurak egin behar dira, kontratua borondate autonomiaren egintza den heinean (eta legeak horrentzat aurrikusten dituen mugak kontuan izanda):

1. Erregela orokorra gisa, borondatezko eragina kontratuaren "*legea*" da. Hau da, kontratuaren edukia (obligazio, eskubide, zama, betebeharrak) alderdiek kontratuzko akordioan batera eta esanbidez ezarri dutena izango da. Autonomia pribatuak irismena, jarduteko era eta zeintzuk diren nahi izandako efektuak determinatuko ditu.

2. Aurrekoaren ondoan, kontratuaren *legezko edo aginduzko eraginari* buruz hitz egiten da. Legeak alderdiei ezartzen diena da, hauek ezin dutena alde batera utzi, baztertzeko hitzarmena ez baita baliogarria. Efektu honek borondate autonomiaren muga gisa jarduten du eta alderdiek nahiz eta ez aurrikusi ematen da.

3. *Xedapenezko eragina* edo *supletoria*. Hau kontratu bakoitzaren izaeratik eratortzen da eta, akordio eza emanez gero, legeak kontratu horri ematen dion eragina da. Hau da, alderdiek legeak arautzen duen mutur bati buruzko araudia aurrikusi dutenean, legearenak ez du jarduten, baina araudi pribatua ez dagoenean, legezkoak jardungo du (*ad. saneamendua*).

Nola sortzen da kontratuzko eragina edo efektua?

Efektu honek bi ezaugarri ditu:

a) Eragin ***erlatiboa*** da: Eragin hau alderdi kontratatzaileen eta euren jaraunsleen artean emango da. Hasiera batean, hirugarrenen aurrean jardun gabe. Hala ere, jaraunsleentzat ez du eraginik sortuko kontratutik eratortzen diren eskubide eta obligazioak euren izaeragaitik, hitzarmenagaitik edo legeak horrela agintzen duelako transmitiezinak direnean (KZaren 1257. artikulua).

Eragin erlatiboa kreditu eskubidearen izaera pertsonaletik eratortzen da eta kontratuaren eragin zuzenak ez duela hirugarrenak ukitzen dakar. Hala ere, hirugarrenak eskubide subjektibo baten agertzeagatik eratortzen den zeharkako eragina jasan behar du. Beraz, hortik berari eskagarriak diren jarduerak sor daitezke.

b) Eragin ***aldaezina***: Eragin lotesletik kontratuzko deklarazioen errebokaiezintasuna eratortzen da. Honek zera esan nahi: alderdiek ez daudela legitimatuak indibidualki kontratuaren aldaketa egiteko. Hortarako beste alderdiaren adostasuna behar da (KZaren 1256. art.).

II. HIRUGARRENGANAKO EFIKAZIA: HIRUGARRENAREN ALDEKO KONTRATUA, HIRUGARREN BATEN PENTZURA EGINDAKO KONTRATUA, KONTRATUA IZENDATUKO DEN PERTSONARENTZAT ETA KONTRATUAK HIRUGARRENEN KALTETAN

Hirugarrenak dira, kontratuaren egileak izan ez diren guztiak, ez zuzenki ez zeharka, eta haien jaraunsleak ez direnak (KZaren 1257.I. art.).

Erlatibotasun erregelak kontratuan parte hartu ez duten hirugarrenak kontratuaren ondorio zuzenak haiek ukitzea galaratzen du. Haiek jasan beharko duten bakarrak zeharkakoak izango dira.

Erregela gisa, kontratuak hirugarrenen aurrean salbuespenezko izaeraz eraginak sortuko ditu, hirugarren horiek kontratuaren ospakizunaren ondorioz sortutako eremuan sartzen direnan, kontratuak euren egoera juridikoa ukituz

bai bere alde eskubide bat eratortzen delako;
bai obligatua gelditzen delako;
bai kontratuaren egoteagatik berarentzat kalteak eratortzen direlako.

Hurrengo supostuak bereizten dira:

1. Hirugarrenaren aldeko kontratua
2. Hirugarren baten pentzura egindako kontratua
3. Kontratua izendatuko den pertsonarentzat
4. Kontratuak hirugarrenen kaltetan

1. Hirugarrenaren aldeko kontratua

Zentzu zabal batean, kontratua hirugarrenaren aldekoa da, hirugarren baten alde, era zuzen batean edo zeharka, abantai bat eratortzen denean.

Eta, *zentzu hertsia batean*, alderdiek kontratuan parte hartu ez duen eta obligatua geldituko ez den hirugarren bati era zuzen batean eskubide bat ematen diotenean.

Bi egoera bereiz daitezke:

- a) Kontratuak *hirugarrenaren aldeko estipulazio edo klausularen bat* dauka. Alderdien alde eratortzen den abantaiak gain, hirugarrentzat ere abantai bat eratorriz. Beraz, bi abantai daude.
- b) *Kontratu guztia hirugarrenaren alde* egin da: onura era eksklusibo batean hirugarrenari esleitzen zaio (*ad.: bizitza segurua, non hirugarren batek hitzartu den diru kopurua jasotzen duen*).

Kode Zibilak ez du arautzen kontratu mota hau, baina bai *"hirugarrenaren aldeko estipulazio edo klausularen bat daukan kontratua"* (KZaren 1257.2. art.). Hala ere, hirugarren baten alde bere osotasunean hitzartu den kontratua ere

onartzen da eta haren erregelak arautzen dute.

KZaren 1257.2. art.

Bi kontratu motetan hitz emaileak (*promitente*) estipulatzailearen aurrean hirugarrenaren alde (*onuraduna*) prestazioa edo estipulazio bat egitera obligatzen da. Hitz emailea eta estipulatzailea kontratuaren alderdi bakarrak dira eta haiek kontratu horrek burututa izateko exigitzen duen gaitasuna izatea beharrezko da. Onuraduna (3.) kontratutik kanpo gelditzen da, exigitzen zaion gauza bakarra zera da: kontratutik eratortzen den eskubidea eskuratzeko nahiko gaitasuna izatea.

Kontratuaren gainontzeko elementu eta ukanbeherrei dagokienez, burutzen den kontratuari dagozkion erregelak jarraitu beharko dira (forma, kausa eta objektua). Horrela, ukanbehar eta elementu hauek betetzen diren unetik kontratua perfektua da eta bere *inter partes* eragina ematen da. Beraz, hitz emaileak hirugarrenaren aurrean prestazioa bete dezala exigi daiteke.

Hala ere, KZaren 1257.2. art.ak zera dio: hirugarrenak bere betetzea exigitu ahal izango du, bere onartzea hura errebokatua izan baino lehenago jakinarazi duenean. Hirugarrenaren onartzeak ze funtzio dauka?

Hurrengo printzipioa dago: *inor ezin da izan behartuta eskubide bat eskuratzera bere borondatea gabe*. Beraz, onartzea eman arte, kontratutik eratortzen den eskubidea ez da irmoa eta errebokaezina bilakatzen. Halaber, hitz emaileak estipulazioa erreboka dezake, berak daukan lotura bakarra estipulatzailearekin baita. Errebokatzeko aukera muga bat dauka: hirugarrenaren onartzea emanda gero lotuta geldituko da, atzera egiteko aukerarik gabe.

Hirugarrenaren onartzea aldebateko eta hartagarria den borondate deklarazioa da, zeinen bidez hitz emaileari kontratutik eratortzen dena eskuratzeko nahia adierazten dion. Onartze hau ez da kontratu baten eskaintzaren onartzea, ezta kontratuzko deklarazioa ere. Onartze deklarazioaren bidez hitz emailea hirugarrenaren aurrean bere alde ezarri den prestazio edo estipulazioa egitera lotuta gelditzen da. Baina hirugarrena ez da kontratu egituraren zatia izango. Alderdien artean dagoen lotura eta kontratua ez da inoiz desagertuko.

Lagugarria da bereiztea kontratu mota honetan ematen diren harreman desberdinak:

a) *Hitz emaile eta estipulatzailearen arteko harremana edo estaldura harremana*: Alderdien artean burutu den kontratutik eratortzen dena. Hirugarrenak onartzen ez duen bitartean, kontratuari bitarteko arrunten bidez amaiera ematea dago. Gainera, estipulatzaileak errebokatzeko ahalmena baldin badauka, hura gauza dezake (arruntena). Estipulatzailearekin akordiorik ez badago, hitz emaileak ezin

du errebokatu. Hura egonez gero eta errebokatuz, kontratua edo estipulazioa iraungiko da.

Onartzea eman baino lehenago, hitz emaila estipulatzailearen aurrean bakarrik behartuta dago; baina hirugarrenak onartuta gero, egoera ezin da aldatu estipulatzaile edo hitz emailaren borondateagatik.

b) *Onuradun eta estipulatzailearen arteko harremana edo valuta erlazioa*: Azpiko erlazioa da, hirugarrenaren alde egiten den ondarezko ematearen kausa gisa jarduten duena.

- Kausa liberal bategaitik
- obligazio baten betetzea edo
- kreditu baten sorkuntzarako.

Erlazio honek ez du hitz emaila ukitzen.

c) *Hitz emaila eta onuradunaren arteko erlazioa*: Onuradunari (3.) bere alde hitzartu den prestazioa edo estipulazioa exigitzeko eskubidea ematen diona da. Obligaziozko erlazio bat da, non hirugarrena hartzailea den: kreditu eskubidea du eta haren betetzea edo ordaintzea exigitzeko hartzekodun guztiei dagokien akzioez gozatzen du.

Hitz emailak hirugarrenari kontratutik eratortzen diren salbuespen objektibo (deuseztasuna, deuseztagarritasuna, ezbetetzea) eta subjektiboak (konpentsazioa eta abar) aurka diezazkioke. Baina ezin dizkio aurkatu era eskusibo batean hitz emaila eta estipulatzailearen arteko erlaziotik eratortzen direnak.

2. Hirugarren baten pentzura egindako kontratua

Kontratu mota hau emango da, alderdi batek besteari hirugarren batek prestazio bat egingo duela zin egiten dionean; hirugarrena, prestazioa aurrera eramatera obligatua gelditurik.

Nahi den eragina sortzeko, hirugarrenaren adostasuna behar da, *inor ezin baita behartuta gelditu bere borondaterik gabe*. Hirugarren gaineko obligazioa hark adostasuna ematen duenean bakarrik sortzen da.

Hirugarrenaren adostasuna baino lehenago, hitz emaila estipulatzailearen aurrean aktibitate prestazio batera obligatzen da: *hirugarrenak bere adostasuna ematea ahalbidetzea*. Horrek beretako hark ez onartzeko arriskua dakar. Hirugarrenak ez badu estipulatzailearen aurrean adostasuna ematen, hitz emailak ezbetetzeagaitik erantzutera behartuta egongo da.

Hirugarrenak adostasuna emanda gero, bi gauza gerta daitezke:

- 1) hitz emailea bere kontratuzko posizioari uzten dio, hirugarrenak okupatzera pasatuz; edo
- 2) hitz emaile eta estipulatzailearen arteko obligaziozko lotura bizirauten duela hitzartu bada, bi obligaziozko erlazioak emango dira, bata besteari gehitzen dela (*horrela, zor transmisio supostuan, metatze efektua ematen denean: aurreko zorduna eta berria batera*).

Supostu hau ez dago Kodean esanbidez araututa. Hala ere, autonomia pribatuari jarraiki, bere baliotasuna eta eragina onartzen da (KZaren 1255. art.).

Ez gara egongo hirugarren baten pentzura egindako kontratuaren kasuan, alderdi kontratatzaile batek bestearen aurrean hitz ematen duenean, hirugarrenak, obligatuta gelditurik gabe, zerbait egingo duela, emango duela edo ez duela egingo. Alderdi batek hartutako obligazioa aktibitatekoa da: hirugarrenak hitzartutako jarrera aurrera eraman dezala ahalbiradetzea. Beraz, hirugarrenak ez badu egiten, erlaziotik at gelditzen da. Eta hitz emailea izango da prestazioa bete beharko duena, eta hala badagokio, ezbetetzeagaitik erantzun beharko duena.

3. Kontratua izendatuko den pertsonarentzat

Kontratu mota honetan, estipulatzailea hurrengo ahalmena erreserbatzen da: geroke une batean eta ezarritako epealdiaren barruan, hitz emailearen aurrean bere kontratuzko posizioa beteko duen pertsona bat izendatzeko ahalmena.

Hirugarrenarekiko bere efektuak sortzen dituen erlazio supostua baino gehiago, kasu honetan kontratatzaile bat era alternatibo batean izendatzen da: estipulatzaileak izendatzen duen pertsona.

Kontratu mota honetan bi etapa bereizten dira:

a) Izendatzea baino lehenago:

Kontratuak bere efektuak estipulatzaile eta hitz emailearen artean sortzen ditu. Bere berezitasuna zera da: estipulatzaileari bere kontratuzko posizioa beteko duen pertsona aukeratzeko ahalmena eman zaiola. Ahalmen hau ematen denean, zera zehaztu behar da:

- izendatua izango den pertsonak bete behar dituen baldintzak edo inguruabarrak.
- hura egikaritzeko epealdia (ez utzi baten esku)

Hirugarrena aukeratzeko ez bada inolako eperik ezarri, estipulatzailerak edozein unetan egin dezake, beti ere kontratuaren betetzea baino lehenago bada. Epealdia hirugarren izendatzea egin gabe igaro denean, estipulatzailerak, era erreboka ezin batean, kontratuaren alderdia bilakatzen da.

Hirugarrenak bete behar duen legezko ukanbehar bakarria kontratuzko posizioa bereganatzeko nahiko gaitasuna izatea izango da.

b) *Hirugarrenaren izendapena eginda gero:*

Izendatzeak eragina izateko hirugarrenak onartzea eta egin den aukera hitz emaileari jakinarazia izan dadila beharrezkoa da. Hark hitzartu diren baldintzetara egokitzen den ala ez jakiteko.

Estipulatzailerak beste alderdi kontratatzailearen aurrean kreditu lagatzaileak erantzuten duen eran erantzuten du (KZaren 1529. art.).

4. Kontratuak hirugarrenen kaltetan

Oro har, kontratuan parte hartu ez duten pertsonentzat egoera kaltegarriak sortzen dituzten kasuak dira.

Strictu sensu, kontratuaren ondorio zuzenak eta berehalakoak hirugarren eskubide subjektibo bati lesio (GULLÓN BALLESTEROS) edo nolabaiteko kaltea (DÍEZ-PICAZO) sortzean dionean, bai hura alderdiek bila ari diren efektua delako bai batek bakarrik, dolodun asmoarekin edo asmorik gabe.

Kontratu mota hau existitu ahal izateko egin den kontratuaren eta sortu den kaltearen artean nolabaiteko kausa-efektu erlazioa ezarri behar da. Horrela kanpo geldituko dira, hirugarrenaren egoeran zeharkako eragina duen kontratu existentziaren suposituak. Beraz, kalte tarte bat dago, denok jasan behar duguna.

Hirugarrenak dira, kontratuzko erlaziotik kanpo dauden guztiak. Hala ere, hirugarren hau alderdiekin edo alderdi batekin beste erlazio baten bidez lotuta dago edo kontratu kaltegarriarekin menpekotasun egoera batean dago.

Ez da posible zerrendatzea kontratu kaltegarria era dezaketen kasuak, ez baita kontratatze mota zehatz bat. Gainera hirugarrenari kaltea sortzeko efektua alderdi biak edo bat bakarrik nahi izatea posible da. Horrek kasu bakoitza, kaltea babesgarria den ala ez eta akzioa noren aurrean egikari daitekeen aztertzea behartzen du.

Hirugarrenak, oro har, erabil ditzakeen konponbideak hurrengo efektuak lortzera zuzen daitezke:

- a) *kontratuaren ez eragina* lortzera, bai erabateko bai partziala (kausa edo objektu ezezlegia duen kontratua) (deuseztasun, erreszisorioak edo suntzitzeko akzioak).
- b) Halaber, kontratuaren ondorioz sortutako *kaltearen konponketa* lortzera, kontratuz kanpoko erantzukizunaren erregelen bidez.

III. KONTRATU (NEGOZIO) FIDUZIARIOAK: KONTZEPTUA, KONFIGURAZIOA ETA MOTAK

1. Kontzeptua eta konfigurazioa

Kontratu mota honen bidez pertsona batek (*fiduzia-emailea*) beste pertsona bati (*fiduzia-hartzailea*) gauza baten jabetza transmititzen dio, bermea edo administrazio edo zaintza xedeaz. Horretarako jabetza transmititzeko egokia den kontratua erabiltzen du.

Ikusten denez, kontratu fiduziarioran desoreka bat ematen da, erabiltzen den bitarteko juridikoaren (kontratu transmisibo bat) eta lortu nahi den emaitza ekonomikoaren artean, hura baino txikiagoa dena (bermea edo administrazioa, ez jabetzaren eskuratzea, negozio bitartekoari dagokiona).

"*Negozio fiduziario*" izena alderdien artean dagoen konfidantzazko erlaziotik eratortzen da (*fiducia*). Horri jarraiki fiduzia-emaileak fiduzia-hartzaileak bere eskubidea nahi den efektu txikiaren arabera erabiliko duela konfiatzen du.

Kontratu fiduziario ez dago gure sisteman batuta, ezta araututa ere. Hala ere, oinordetza zuzenbidearen eremuan erakunde batzuk kontzeptu honi erantzuten diote (horrela, *fideikomisoaren* figura). Euskarri gisa hartzeko araudirik ez dagoenez, doktrina eta jurisprudenzia irudi honen eraikitze bat egiten saihasu dira.

Tesi desberdinak daude, baina hedatuena kontratu honen kontzeptzio bateratu defendatzen duena da. Horrela AG 1990-III-7ko Epaiak horrela konfiguratu du: "***un acto formal mixto integrado por 2 independientes, pero de finalidad unitaria, uno de naturaleza real por el que se transmite el dominio, y otro de carácter obligacional que constriñe a la devolución de lo adquirido***"¹.

¹ negocio o contrato fiduciario que jurisprudencialmente ha sido definido como aquel convenio anómalo en el que concurren dos contratos independientes, uno, real, de transmisión plena del dominio, eficaz «erga omnes», y otro obligacional, válido «inter partes», destinado a compeler al adquirente a actuar de forma que no impida el rescate de los bienes cuando se dé el supuesto obligacional pactado (Sentencia de 19 de junio de 1997 [RJ 1997\5418] con cita de la de 9 de diciembre de 1981 [RJ 1981\5153]);

Kontratu bateratu honek bere kausa propioa dauka, *causa fidutiae*. Kausa hau kontratu fiduziarioaren bidez aurrera eramaten den transmisio motaren funtsa den heinean gure ordenamendu juridikoan onartzen da.

Kausa honek egin den transmisioa eta lagatzen den eskubidearen baldintza juridikoak justifikatzen du (eskubide horren ezaugarriak). Beraz, jabetza arruntaren ondoan (eredu normalena) *jabetza edo titulartasun fiduziarioari* buruz hitz egin daiteke, fiduzia-hartzaileak duena. Titulartasun fiduziari honen ezaugarria zera da: fiduzia-hartzaileari hirugarren aurrean jabea aurkezteko eta jarduteko legitimatzen diola, baina jabe mugatua, epe baterako baita. Jabea izango da kausaren iraungipena ematen ez den bitartean (administrazioa amaitzen da edo bermatuta dagoen obligazioa betetzen da)².

Egoera juridiko honek eragina *inter partes* dauka, baina hirugarrenei kaltetu diezaieke kontratu fiduziarioaren publizitatea dagoenean edo hirugarrenek bere izaera fiduziarioa ezagutzen dutenean (ez die kaltetzen onusteko hirugarrenei, bere izaera fiduziarioa ezagutzen ez dutenak).

Fiduzia-emaileak ez du bere jabetza eskubidea galtzen, baizik eta horren erabilpen batzuk fiduzia-hartzaileari transmititzen dizkio (nolabaiteko jabe-hutsa) eta honek haren adostasuna behar du objektuaren behin-betiko xedapen juridiko eta materialari buruzko erabakiak hartzeko. Aitzitik, transmitituko duen gauza bakarra bera duena izango da, hau da, titulartasun fiduziarioa.

Kausa iraungita gero, negozio fiduziario motari (administrazio edo berma)

² Parte el apelante de que lo que realmente se celebró entre las partes fue un contrato fiduciario, cuya causa «fidutiae» no consiste en la enajenación propiamente dicha, sino en la garantía y afianzamiento del débito a que la relación obligatoria responde, que se revela cara a tercero, frente a los acreedores del fiduciario, a la manera de un crédito privilegiado que gozar de preferencia para hacer efectiva sobre el bien aparentemente transmitido, la cantidad garantizada, llegando a afirmar el Tribunal Supremo que no puede transmitir la posesión en concepto de dueño, ni por tanto servir para la prescripción de cualquier tipo (SSTS 3-5-1955 y 10-11-1958 [[RJ 1958\4190](#)]), ni menos para promover con éxito la declarativa de dominio. Dicho negocio fiduciario sólo se proyecta eficaz en las relaciones internas entre fiduciante y fiduciario. En este sentido, las Sentencias de dicho Tribunal Supremo de 19 de mayo de 1982 ([RJ 1982\2580](#)) y 8 de marzo de 1988 ([RJ 1988\1607](#)), sostienen que la «"causa fiducie" no consiste en la enajenación propiamente dicha, sino en la garantía o afianzamiento del débito a que la relación obligatoria responde, siendo justamente en la causa del negocio fiduciario donde hay que alojar la limitada eficacia real de la venta en garantía, que no pudiendo oponerse al fiduciante por no haberse operado una verdadera transmisión del dominio inter partes, se revela de cara o frente a los otros acreedores del fiduciario a la manera de un crédito privilegiado que gozar de preferencia para hacer efectiva sobre la finca aquella parte del capital del mutuo, que resta por devolver» de todo lo cual concluyen que la actora, propietaria formal, no puede obtener más que la devolución de lo garantizado, pero sin que acceda a su patrimonio de forma definitiva el derecho de propiedad, al no ser esta la finalidad perseguida, que sólo quiso ser la garantía, sin voluntad de comprar o vender.

dagozkion erregela juridikoak aplikatu behar dira, zeinengandik kontratuaren gauzaren itxultzea zein kontratu fiduziariora exekutatzeko prozedura baten hasiera eratorri daitekeen³.

2. Motak

Nahi den xedearen arabera bi mota bereizten dira:

1) *Fiducia cum amico* o kontratu fiduziariora administratzeko eta zaintzeko xedeaz.

Kontratu hauetan, fiduzia-emaileak fiduzia-hartzaileari gauza baten jabetza transmititzen dio, hark hura gordetzeko eta administratzeko. Epea edo kontratua sortarazi duten inguruabarrak pasatu ondoren, fiduzia-hartzaileak fiduzia-emaileari bueltatzen dio.

Mota honetan kontuan hartzen den interesa fiduzia-emailearena izango da. Horrek ez du nahi agertu jabe gisa edozein arrazoi dela eta (bidezkoa, bidegabekoa, zilegia, ezzilegia). Fiduzia-hartzaileak bere epealdiko izaeragaitik administrazio eta zaintza kausaren arabera jardungo du eta iraungitzen denean fiduzia-emaileari bueltatzeko obligazioa sortaraziko du⁴.

³ la Sentencia de 5 de julio de 1996 (RJ 1996, 5576) , fiduciario es un en la que se sienta que el negocio «medio indirecto y fuera de los contratos típicos para obtener un resultado, que no puede motejarse de contrato ficticio, aparente, simulado o disimulado, sino existente y querido por las partes contratantes que lo elaboran mediante un acto formal mixto e integrado por dos independientes pero de finalidad unitaria, uno de naturaleza real, por el que se transmite el dominio, y otro de carácter obligacional que constriñe la devolución de lo adquirido cuando se dé la circunstancia prevista como finalidad o motivo causalizado, constituyéndose en su conjunto como contrato causal, conforme al art. 1274 del CC, siendo justamente en la causa del contrato fiduciario donde hay que alojar la limitada eficacia real de la transmisión, que opera plenamente frente a terceros, pero no “**INTER PARTES**”, porque el derecho de propiedad no accede de modo definitivo al patrimonio del fiduciario, que en modo alguno puede considerarse tercero y que al pretender la adjudicación definitiva sin causa para ello actúa de mala fe y forma fraudulenta (no es obligatorio circunscribir el negocio fiduciario al “cum amico o cum creditore”))».

⁴ Y, como ha dicho la sentencia de 5 de marzo de 2001 (RJ 2001, 3972) , el negocio fiduciario en general, consiste en la atribución patrimonial que uno de los contratantes, llamado fiduciante, realiza a favor de otro, llamado fiduciario, para que éste utilice la cosa o derecho adquirido, mediante la referida asignación, para la finalidad que ambos pactaron, con la obligación de retransmitirlos al fiduciante o a un tercero cuando se hubiera cumplido la finalidad prevista. Y, dentro del género, la fiducia cum amico implica la creación de una apariencia, un caso de intestación en el que el fiduciante sigue siendo el dueño.

La sentencia de 2 de diciembre de 1996 (RJ 1996/8784), señala que el negocio fiduciario consiste en la atribución patrimonial que uno de los contratantes, llamado fiduciante, realiza en favor del otro, llamado fiduciario, para que éste utilice la cosa o el derecho adquirido, mediante la referida asignación, para la finalidad que ambos pactaron, con la obligación de retransmitirlos al fiduciante o a

2) *Fiducia cum creditore* edo bermazkoa.

Mota honetan **fiduzia-emaileak**, obligaziozko erlazio baten zorduna dena, **fiduzia-hartzaileari**, haren hartzekoduna dena, obligazio horren betetzea bermatzeko gauza baten jabetza transmititzen dio⁵.

un tercero cuando se hubiera cumplido la finalidad prevista , y esta Sala ha proclamado reiteradamente que, cuando no envuelve fraude de ley, el contrato explicado es válido y eficaz, y de ahí que el planteamiento de la recurrente -sobre que el incumplimiento por el fiduciario de su promesa obligacional no derivará en la pérdida de la titularidad atribuida por un negocio transmissivo seguido de «traditio», como sucedería en un «pacto de retro», sino que éste sólo responderá del incumplimiento de la obligación según lo establecido en los artículos 1096 y 1101 del Código Civil-, no sirve como apoyo de la indemnización sustitutiva, pues, de una parte, el artículo 1096 compatibiliza la ejecución forzosa con la compensación de daños y perjuicios a elección del acreedor y, de otra, la recurrida, en uso de la opción expresada, ejercitó en el pleito una acción reivindicatoria con la asistencia de los requisitos jurisprudencialmente exigidos para su éxito, a saber: la titularidad de la propiedad, la reclamación contra quien tenía la cosa en su poder, la inexistencia de derecho en la otra parte contra el dueño para retener el bien, y la debida identificación de la cosa, y lo hizo con el objetivo de recuperar el dominio, en realidad nunca perdido en virtud de la «fiducia cum amico» incrustada en la relación jurídica con simulación relativa de persona interpuesta, donde, al quebrar la relación de confianza por la conducta del fiduciario, tenía aptitud legal para el ejercicio de dicha acción

⁵ La jurisprudencia señala que el «pactum de fiducia cum creditore» es el negocio jurídico en virtud del cual una persona -fiduciante- transmite en plena propiedad un determinado bien o derecho a otra -fiduciario- para garantizarle el pago de una deuda, obligándose el fiduciario a restituir el bien o derecho a su antiguo propietario cuando la obligación asegurada se haya cumplido -«pactum fiduciae»-, sin que, por tanto, pueda motejarse de contrato ficticio, aparente, simulado o disimulado, sino existente y querido por las partes contratantes, que lo elaboran mediante un acto formal mixto e integrado por dos independientes pero de finalidad unitaria: uno de naturaleza real por el que se transmite el dominio, y otro de carácter obligacional que constriñe la devolución de lo adquirido para cuando la obligación crediticia que el primero asegura se haya saldado; constituyéndose en su conjunto como un contrato causal, conforme al art. 1274, en el que la «causa fiduciae» no consiste en la enajenación propiamente, sino en la garantía o afianzamiento del débito a que la relación obligatoria responde (Sentencias del Tribunal Supremo de 8 marzo 1963 [RJ 1963\1628], 19 mayo 1982 [RJ 1982\2580] y 6 julio 1992 [RJ 1992\6186]).

Siguiendo a Ferrara, la doctrina tradicional sostenía la teoría del doble efecto: así, si frente a terceros, el negocio fiduciario opera una verdadera transmisión de la propiedad, «inter partes» la eficacia real es limitada, de manera que el fiduciario no puede pretender, frente al fiduciante, la transmisión del dominio sino, únicamente, la efectividad de su crédito.

Sin embargo, influida por la crítica que el profesor De Castro formuló a las tesis de Ferrara, la jurisprudencia va progresivamente abandonando esta teoría señalando la Sentencia del Tribunal Supremo de 6 julio 1992, con referencia a las de 2 junio 1982 (RJ 1982\3402), 6 abril 1987 (RJ 1987\2494) y 8 marzo 1988 (RJ 1988\1607), que la doctrina científica más reciente se aparta del doble efecto en el negocio fiduciario, prescindiendo de la sustantividad de la «causa fiduciae» como comprendida en el art. 1274 del Código Civil, no obstante lo cual la titularidad formal derivada del negocio fiduciario habrá de desplegar su eficacia conforme a lo convenido y el fiduciante respetar la situación anómala creada -arts. 1255 y 1286 del Código Civil- y la validez de lo acordado entre las partes, asistiéndole al fiduciario en tanto no se produzca el cumplimiento un «ius o titulus retinendi»

Mota honetan kontuan hartu izan den interesa fiduzia-hartzailearena da, aldi berean, hartzekoduna dena. Honek zordunaren gauza baten jabetzaren transmisioaz bere kredituaren berma lortzen du.

Praktikan fiduzia mota honek salmenta kontratuaren bidez jarduten du, atzerasaltze itun bat gehitzen zaiona (KZaren 1507. art. fiduzia-emaileak gauza berreskura dezakela hitzartzen da) edo erosketa aukera eta abar. Bere maiztasunak BERMERAKO SALMENTA bihurtu du⁶.

Hemen lortu nahi den xedea berma da: zordunak (fiduzia-emaileak) obligazioa bete dezala lortzea; eta hori ez bada gertatzen hartzekodunak bere kreditua lehentasunez kobratzeko modu bat izatea.

Hartzekoduna, fiduzia-hartzailea epealdi bateko jabea da eta zorra ordaintzen ez den bitartean jabe mugatua. Betetzearen unea iristen denean, zera bereiztu behar da:

- a) Zordunak bete bazuen, gauza izatea baimentzen dion kausa iraungitzen da eta bere jabeari itzuli behar dio (fiduzia-emailea, zorduna), edo

que no permite se le imponga la restitución, al no haber un simple préstamo, sino un contrato que entraña mayores efectos, pues ocasiona una transmisión basada en la buena fe, con efectos vinculantes para el fiduciante y fiduciario.

⁶ El típico negocio de transmisión de propiedad en garantía, respecto del cual se ha señalado por el T. S. en sentencia del 26 de abril del 2001 (RJ 2001, 2037) que «Las líneas maestras de la configuración de esta figura jurídica, llamada también "venta en garantía": en la doctrina jurisprudencial pueden resumirse así: 1º. La transmisión en garantía es un negocio fiduciario, del tipo de la fiducia cum creditore. El fiduciante transmite la propiedad formal con el riesgo de que al adquirirla el fiduciario y figurar como tal frente a terceros, pueda éste vulnerar el pacto de fiducia transmitiéndola a su vez, estando los adquirentes del fiduciario protegidos en su adquisición en virtud de la eficacia de la apariencia jurídica, que protege las adquisiciones a título oneroso y de buena fe de quien en realidad no es propietario. 2º. El fiduciante transmite al fiduciario la propiedad formal del objeto o bien sobre el que recae el pacto fiduciario, con la finalidad de apartarlo de su disponibilidad y así asegura al fiduciario que lo tendrá sujeto a la satisfacción forzosa de la obligación para cuya seguridad se estableció el negocio fiduciario. 3º. El fiduciario no se hace dueño real del objeto transmitido, salvo el juego del principio de la apariencia jurídica, sino que ha de devolverlo al fiduciante una vez cumplidas las finalidades perseguidas con la fiducia. El pacto fiduciario lleva consigo esa retransmisión. 4º. La falta de cumplimiento por el fiduciante de la obligación garantizada no convierte al fiduciario en propietario del objeto dado en garantía; la transmisión de la propiedad con este fin no es una compraventa sujeta a la condición del pago de la obligación. 5º. El fiduciario, caso de impago de la obligación garantizada, ha de proceder contra el fiduciante como cualquier acreedor, teniendo la ventaja de que cuenta ya con un bien seguro con el que satisfacerse, pero sin que ello signifique que tiene acción real contra el mismo. 6º. La transmisión de la propiedad con fines de seguridad, o "venta en garantía" es un negocio jurídico en que por modo indirecto, generalmente a través de una compraventa simulada, se persigue una finalidad lícita, cual es la de asegurar el cumplimiento de una obligación, y no pueda pretenderse otra ilícita, como la de que, en caso de impago de la obligación, el fiduciario adquiriera la propiedad de la cosa, pues se vulneraría la prohibición del pacto comisorio, revelándose la "venta en garantía" como un negocio en fraude de Ley (art. 6.4º CC [LEG 1889, 27])».

b) Zordunak ez bazuen bete, berma eskubideen legezko bitartekoek jardun behar dute, hau da, ezin da jabetzat behin-betiko gelditu (itun komisorioaren debekua: hartzekoduna berman emandako gauzeekin gelditzea, KZaren 1884. eta 1859. art.ak.) eta gauzaren salmenta publikoa ahalbideratu behar du gauza horren prezioaz bere kreditua kobratzeko.

Azkenik, doktrinak eta jurisprudentziak bere baliotasuna eta eragina zalantzan jarri dutela aipatu behar da.

IV. KONTRATU EZ-ZUZENAK

Kontratu ez-zuzen baten aurrean gaude kontratu tipiko baten egitura, funtzioa, disziplina eta emaitza erabiltzen denean horren emaitza tipikoaz gain, beste bat lortzeko. Erdiko kontratuaren xedearen ondoan berria dago, hau erdiko negozioaren egituren inolako aldaketarik sortu gabe gehitzen da.

Egia esanda, kontratu ez-zuzena ez da banaturik dagoen kategoria autonomo bat, baizik eta kontratatzeke unean erabilitako prozedura bati izendatzeko modu bat, kontratutik eratortzen den efikazian eragina duena. Zeharkako edo ez-zuzen bidea, oro har, maula, itxura, fiduzia negozioetan eta abar erabiltzen da; erabilitako erdiko negozioari erabat egokitzen ez diren xedeak lortu nahi diren negozioetan. Horregatik, praktikan haiek kontratu ez-zuzenengandik bereiztea oso zaila da (horrela, legea alde batera uztea lortu nahi bada, kontratu ez-zuzena izateaz gain maula-negozio baten aurrean egongo gara).

Supostu hauez gain, kontratu ez-zuzen gisa kalifikatzen den kontratu arrunta bat hurrengo hau da: erdiko kontratuaren kostu bidezko kausaren ondoan aberasteko xede bat gehitzen da (dohako kausa). Hauen izena *negotium mixtum cum donationem*.

Kontratu ez-zuzenaren elementuak hurrengo hauek dira:

- a) Kontratu tipiko malgua, hau da, bere egitura tipikoa aldaketarik jasan gabe aldaketak onartzen duena.
- b) Erdiko kontratuaren xedeaz gain, aurrera eramaten den xede bat, tipikoa edo atipikoa. Xede honek benetako kausa bat eratzen du.

Horrela, kontratu ez-zuzena emango da kostu bidezko kontratuetan, non beste alderdia aberasteko prezioa asko gutxitzen den.

Kontratu ez-zuzenean ez da kontratu berririk sortzen, bitarteko gisa erabili denari eusten baitzaio. Kasu honetan, kontratuaren kausen eremuan kausa batzuen elkartze bat ematen da, erdiko kontratuarentzat ez duena aldaketarik suposatzen, ez bere egituren ez bere kausa tipikoan. Kausa berria gehitzeak kausa horretatik eratortzen diren kausen aplikazioa dakar (erregela kausalak).

Azkenik, kasu bakoitza aztertu beharko da balioduna den kontratu ez-zuzena baten aurrean edo irregulartasun bat dagoen supostu baten aurrean gauden jakiteko (itxura, maula eta abar.) (*salmenta baten barregurazko prezioa ez da dohaintza negozio mixto bat, baizik eta estalita dagoen dohaintza bat*).

V. KONTRATUA LAGATZEA ETA AZPIKOKONTRATUA

1. Kontratua lagatzea

Kontratuaren lagatzea ematen da: kontratuzko posizio guztiak edo batzuk, kontratu alderdi baten eta hirugarren baten artean ematen den transmisio kontratu bati jarraiki beste pertsona desberdin batzuk okupatzera pasatzen direnean, kontratu bera jarraituz.

Gure Kodeak ez du kontratuaren lagatzea izaera orokorraz arautzen, baizik eta arau partikularrak ezartzen ditu kreditua lagatzen edo zordun posizioaren aldaketa bat ematen den supostuentzat. Hala ere, doktrinak eta jurisprudentziak autonomia pribatuaren printzipioari jarraituz (KZaren 1255. art.) onartzen dute. Beste alde, batzuetan legeak berak izaera orokorrekarekin lagapen hau aurrikusten du (lan kontratua enpresaren titulartasuna aldatzen denean).

Jurisprudentziaren arabera, benetako kontratua lagatzea emateko zera behar da:

- a) Kontratuzko erlazio bat. Honengandik alderdientzat, oraindik guztiz edo partzialki exekutatu behar diren obligazioak eratortzea. Edo oraindik iraungi ez den kontratuzko erlazio bat (*ad.: sozietate kontratu bat*).
- b) Lagapen negozioan (kausa duena, dohakoa edo kostu bidezkoa) lagatzaileak, lagapendunak eta aldaketak ukitzen duen alderdiak parte hartzea. Azken honen parte hartzea nahitaezkoa da kontratua lagatzeari buruz hitz egin ahal izateko. Hala ere, ez da lagapen negozioaren kontratuzko hitzarmenaren alderdia (bere adostasuna ez da kontratuzkoa).
- c) Lagapeduna (eskuratzaila) lagapen negozioa egiteko eta transmititzen zaion kontratuzko posizioa bereganatzeko gaitasuna izatea.

d) Lagatzen den kontratuari, hala badagokio, exigitzen zaion forma betetzea.

Lagapena emanda gero, kredituaren lagapeduna kontratuan lagatzaileak betetzen zuen lekuan kokatzen da. Honek zera esan nahi du: lagapedunak kreditua eskuratzen duela eta lagatzaileari zegokion zorra bere gain hartzen duela.

Kontratuzko posizioak ez du gehiago lagatzailea lotzen, kontratutik desagertuz. Lagatzaileak lagapedunaren aurrean duen erantzukizunari dagokionez, kreditu lagapenaren eta zordun aldaketaren erregelak aplikatu beharko dira.

Lagatua izan den kontratatzaileari dagokionez, horrek lagapedunari erlaziotik eratortzen diren salbuespen objektibo eta euren arteko subjektibo guztiak aurka diezaizkioke.

Kontratuaren lagatzea legezko aginduari jarraituz ematen denean, horrek ezarritako ukanbeharrak bete beharko ditu eta legeak aurrikusten dituen efektuak izango ditu.

2. Azpikontratua

Kontratu mota honetan kontratuzko alderdi batek, aurreko kontratu batek lotzen duena, eta honek ematen dion legitimazioan oinarrituz, hirugarren batekin mota bereko kontratu bat ospatzen du. Jatorrizko kontratuari eutsi egiten dio. Beraz, kontratu biak aldiberean ematen dira: nagusia eta horretatik eratortzen dena. Adibidea: Jon etxebizitza baten maizterra da. Bere egoera juridikoan oinarriturik Mikelekin errentamendu kontratu bat egiten du (azpierrementamendua). Kontratu honek objetutzat etxebizitzaren zati bat dauka. Mikelen errentamendu kontratuak Jonen errentamendu kontratuaren menpe dago, horretatik eratortzen baita.

Kasu honetan ez da kontratuzko posizioaren transmisioa ematen, kontratu nagusia bizirik jarraitzen baitu. Azpikontratuan azpikontratatzailearentzat eskubide berri bat sortzen da.

Azpikontratuan sortzen den arazoa hurrengo hau da: zein da kontratu honen eragina; azpikontratua egiten ez duen alderdiak azpikontratatzailearen kontra jo dezake? Eman dugun adibidean: errentatzaileak azpimaizterraren kontra jo dezake, maizterra (azpierrementatzailea) alde batera utziz? Erregela, dakigunez, kontratuaren efikaziaren erlatibitasuna da. Beraz, erantzuna ezezkoa izan behar da. Hala ere, Legeak supostu batzuk arautzen ditu eta akzio zuzena ematen dio kontratatzaileari (azpimandaturak [KZaren 1721. eta 1722. art.ak] eta azpierrementamendua [KZaren 1551. eta 1552. art.ak]).

12.2. IKASGAIA INEFIKAZIA ETA BALIOGABEZIA

I. BALIOGABEZIA ETA EFIKAZIA EZA

Bi kategoria edo kontzeptu desberdinak dira, bakoitzari dagozkion artikulua zehatz batzuek hornituta. Hala ere, askotan, legeak ez ditu kontzeptu desberdin gisa tratatzen.

1. Kontzeptuari buruzko iruzkinak

NEGOZIOZKO EFIKAZIA EZAK negozio edo kontratuaren ondorio ekoizpen ezari aipamen egiten dio, baita ere negozio edo kontratu horretatik eratortzen diren ondorioak ekoiztu ezin izan direla egitateari edo supostuari.

BALIOGABEZIAK, ordea, negozio edo kontratuaren eratzeari aipamen egiten dio. Hau da, KONTRATUAK BEREZ DUEN EZAUGARRIA DA, efektu juridikoak sortzeko legeak exigitzen dituen ukanbeharrak betetzen ez dituenak. Horrek, kontratuak efektuak ez sortzea eragiten du, ordenamenduak ekoizpen hori onartzeko exigitzen dituen ukanbeharrak ez dituen heinean.

Baliogabezia nahitanahiez kontratuzko efikazia eza batean isladatzen da.

Beraz, kontratuzko efikazia ezaren arrazoia kontratuaren baliogabezia zein kontratuaren edo negozioaren berezko kausak ez diren arrazoiak izan daitezke. Horrela ad.: kontratu bat baldintzapekoa bada, baldintza ez bada gertatzen ez dira efektu juridikoak sortzen. Efikazia eza izango litzateke, baina ez baliogabea. ***Horrek baliogabezia efikazia ezaren mota edo berezitasuna dela esan nahi du.***

EFIKAZIA EZA era honetan defini dezakegu: **kontratuaren efektu ekoizpen eza, bai akatsak dituelako, bai elementu jakin batzuk ez dituelako, bai kontratuzko alderdi bati edo biei, kontratua ospatuta gero, eragin gabe uzteko ahalmena ematen zaielako.**

Efikazia eza generua da eta baliogabezia efikazia eza mota bat.

Kodean efikazia ezaren adibideak: *Erreszisia, aldebateko ustea edo denuntzia, suntzitzea, errebokazioa eta abar.*

Kode Zibilak deuseztasuna eta deuseztagarritasuna arautzen ditu, baliogabezi bi mota direla.

2. Existentzi eza

Oinarrizko elementuak ez dituzten negozio edo kontratuei aipamen egiten die (adostasuna, objektua, kausa edo, hala badagokio, forma), baita ere kontratua identifikatzea ahalbideratzen dituzten elementuak oso aldatuak dituzten supostuei.

Elementu horiek falta direnez, kontratua Zuzenbidearentzat ez da existitzen, bere efikazia eza sortarazten duena, hau da, **EFEKTUAK EZ SORTZEA**.

Hala ere, kontratuaren existentzia ezak ez du inolako trataera berezirik edo partikularrik Kodean. Existentzia eza bi bide erabiliz barneratzen edo jasotzen da:

a) Existentzia eza oinarrizko elementu baten ezatik eratortzen denean (KZaren 1278. art.) **ERABATEKO DEUSEZTASUNAREN** trataera ematen zaio.

b) Existentzia eza elementuen aldaketa edo alteraziotik eratortzen denean, ospatu den kontratua identifikatzea galerazten duena, irtenbidea edo soluzioa autonomia pribatuak eta kontratuen interpretazioari buruzko erregelak emango digute (KZaren 1255. eta 1281. eta hurr. art.ak).

II. DEUSEZTASUNA (kontratuaren barneko akats batek eragindako efikazia eza)

1. Kontzeptua, kausak eta ezaugarriak

ERABATEKO DEUSEZTASUNA EDO ZUZENDIDEZKOA, eta kontratuaren barneko, egiturazko akats batek eragindako efikazia eza mota bat da.

Deuseza izango da, egiturazko akatsategaitik ondorio juridikoak ekoizteko gai ez den negozioa edo kontratua.

ERABATEKO DEUSEZTASUN KAUSAK hurrengo hauek dira:

1) **Autonomia pribatuaren mugak gainditzea:** Kontratua burutzea debekatzailera edo aginduzkoa den legezko xedapen baten kontra, baita ere onuste edo orden publikoaren kontra. Hau efektu orokorra da. Legeak beste efektu bat ezar dezake (KZaren 6.3. art.).

2) Kontratuaren oinarrizko elementu baten eza (adostasuna, objektua, kausa eta forma *ad solemnitatem*).

3) Objektuaren ezistentzia eza, determinazioaren erabateko eza edo ezzilegitasuna (KZaren 1271. art.).

4) Kausaren existentzia eza edo ezzilegitasuna.

- 5) Legeak exigitzen duenean, formaren eza
- 6) Legeak horrela ezartzen duenean, alderdi baten gaitasun eza.
- 7) Beste baten izenean jarduteko alderdi baten legitimazio eza (KZaren 1259. art.).
- 8) Legeak deuseztasun gisa santzionatzen duen beste edozein kausa (KZaren 6. 3. art.).

Kontratuaren kontserbazio printzipioaren arabera, legeak ez duenean esanbidez ezartzen ondorioa erabateko deuseztasuna dela, deusezgarria dela ulertu behar da.

Erabateko deuseztasunaren ondorioak hurrengo hauek dira:

- 1) negozio deuseza inoiz existituko izan balintz bezala izango da: ez du inolako eraginik sortzen, ez baten alde ez bestearen kontra. Nahiz eta errealitatean, egitatez existitu.
- 2) Ezin da denboraren igarotzeaz baliozkotu, ezta baieztatu ere.
- 3) Deuseztasunetik eratorritako efikazia eza automatikoki ematen da "*ipso iure*". Deuseztasuna demandatzea ez da beharrezkoa. Akzioa egikaritzea nahitaezkoa izango da alderdi batek kontratu deusezan oinarrituz eskubide bat egikaritu nahi duenean.
- 4) Auzitegiek ofizioz hantzean dezakete, alderdiek alegatzeko beharra izan gabe.
- 5) Hasiera batean edonor deuseztasun akzioa egikaritzeko legitimatua dago, ez dena preskribitzen. Baina errealitatean interes funtsaduna eta legitimaduna duenak bakarrik egikari dezake.
- 6) Kontratu baten deuseztasuna onartzen duen epaiak existitzen zen zerbait errekonozitzera murrizten da, deklaratzailerak da.

2. Ondorioak

Negozio edo kontratu baten deuseztasuna deklaratzeko duen epaiatik

ondorio batzuk eratortzen dira:

Legeak esanbidez ez badu kontrakoa ezartzen, negozioaren deuseztasunak deuseza deklaratu izan den negozioan oinarritzen diren titulu eta eskubideen deuseztasuna ere sortarazten du.

Negozio deuseza existitu ez balintz bezala denez, bere ospakizuna baino lehenagoko egoerara bueltatzea suposatzen du, hau da, epaiak atzeraeraginkortasuna dauka. Bai erabateko deuseztasun supostuetan bai deuseztagarritasun supostuetan.

a) Kontratatzaileek kontratuaren materia izan diren gauzak elkar bueltatu behar dituzte, euren frutuekin eta prezioa intereseaz. Batek ez duen egiten bitartean, ezin du bestea egitera behartu (KZaren 1303., 1307. eta 1308. art.ak).

b) Gauza bera galdu egin delako ezin bada bueltatu, jasotako fruituak eta gauzak galdu zenean zuen balioa bueltatu beharko du, intereseekin.

Gainera eta beste deuseztasun kausen arabera beste efektu batzuk ematen dira:

Deuseztasuna kontratuaren kausa edo objektua ezzilegiak direlako ematen denean, egitatea kontratatzaileek burututako delitua edo falta izanez ezin izango dira elkar ezer erreklamatu edo eskatu. Halaber, euren kontra jardungo da eta kontratuaren gauza edo prezioari KPak euren dako aurrikusi duen patua emango zaie (KParen 1305. art.). Gauza bera gertatzen da delitu edo falta ez denean eta alderdi biei egokitzea dagoenean (KZaren 1306. 1.art.).

Delitua edo falta alderdi bati bakarrik egotzigarria bada, erruduna ez dena besteari eman zuenaren bueltatzea exigi diezaioke. Halaber, bera ez dago behartuta zin egin zuena betetzera. Gauza bera gertatzen da objektua edo kausa ezzilegia bilakatzen duen egitatea delitua edo falta ez denean, alderdi bati bakarrik egotzigarria izanez (KZaren 1306. 2. art.).

3. Deuseztasun partziala

Esapide honen barne deuseztasunak kontratuaren zati bat bakarrik ukitzen duen supostuak daude. Kode Zibilan bereziki aurrikusten diren supostuak dira eta euren dako aurrikusten diren efektuekin. Hau da, ez du eraentza orokorrik.

Horrela, kasu batzuetan, kontratu guztiaren deuseztasuna sortarazten du

(ezzilegia edo ezinezkoa den baldintza, KZaren 1116. art.). Beste batzuetan, deuseza den zatia ez jarritzat hartuz negozioa kontserbatzea erabakitzen da (KZaren 1476. art. salmenta: *será nulo todo pacto que exima al vendedor de responder de la evicción, siempre que hubiera mala fe de su parte*). Eta beste batzuetan, prestazioaren gutxitzea sortarazten du, honek baimenduta dagoena gainditzen duenean (dohaintzaren kasua: KZaren 636. eta 654. art.ak; oinordetza: KZaren 817. eta 820 art.ak).

Gaur egungo legerian negozioaren kontserbazio printzipioa aplikatzeko joera dago, bigarren jarrerarekin bat eginez.

4. Negozio deusezaren indarberritzea eta konbertsioa

Printzipioz, deuseza den negozioaren efikazia eza ezin da konbalidatu edo sanatu. Hala ere, doktrinak eta jurisprudenziak salbuespenezko inguruabar batzuetan onartzen du deuseza den negozioaren indarberritzea eta konbertsioa.

Indarberritzea edo baliozkotzea hurrengo supostuetan ematen da: **akats batekin kontratua ospatu ondoren, akatsa ezabatzen duen egitate edo inguruabar berri bat ematen da, kontratu berri bat ospatzeko beharrik gabe.**

Salbuespenezko izaera dauka eta bere ahalbideatsuna legeak aurrikusi behar du.

Horrela eta adibide gisa hurrengo supostuetan emango da:

- beste baten izenean jarduteko legitimazio eza dagoenean eta horrek kontratua berresten du (KZaren 1259.2, 1727.2. eta 1892. art.ak)
- transmititzen duenak ez duenean xedatzeko botererik eta geroago eskuratzen du.
- kontratua deuseza izanez, hark ukitzen dituen pertsona guztiak borondatez betetzen dutenean (supostu hau salbuespen gisa onartzen da).

Konbertsioaren mekanismoa, berriz, desberdina da. Hala ere, honek ere salbuespenezko izaera dauka eta legez aurrikusita egon behar da. Mekanismo honi jarraiki **deuseztasunetik salbatzeko deuseza den kontratu batek beste kontratu balioudun baten ukanbeharrak betetzen baditu, baliouduna bilakatzen da.**

Konbertsio bi mota daude:

- *Formala*; Nahiz eta forma ukanbeharrak ez bete kontratuari eusten zaio betetzen

dituen forma ukanbeharren bitartez. *Ad.: akastuna den eskritura, Notarioa eskunduntza ez duelako edo forman akats bat egin delako, dokumentu pribatu gisa balioko du esleitu dutenek sinatu badute* (KZaren 1223. art.).

- *Materiala-legela*; legeak berak kontratua salbatzen du, alderdiek beste kontratu bat nahi izan dutela ulertuz. *Ad: gordeilutzeak gordeiluzainak gauza ezin duela erabil ezaugarritzat dauka. Hura erabiltzen badu, kontratua deuseza izango litzateke, baina bizirik irauten du mailegua bilakatzen dela esanez* (KZaren 1768. art.).

Konbertsioak duen salbuespenezko izaeragaitik ezin da onartu negozio edo kontratu baten alderdiek hitzartutako borondatezko konbertsioa. Kasu horietan, hitzartzen denean, zera ulertuko da: kontratua deuseza izango zela aurrikusiz beste kontratu bat hitzartu zutela (2 kontratu) edo aurreko kontratuaren deuseztasuna salbatzeko beste kontratu bat ospatu dutela.

III. DEUSEZTAGARRITASUNA (oinarrizko elementuak dituen kontratua, baina gaizki eratuak)

Deuseztagarritasuna edo deuseztasun erlatiboa. Hau legeak pertsona jakin batzuei ematen dien bitarteko juridiko bat da, kontratu bat balioduna edo baliogabezia izan behar den erabakitzeko. Halaber, deuseztagarritasunak kontratu guztien oinarritzko elementuak dituzten kontratu akastunak ukitzen ditu. Hau da, kontratua eratuta dago, baina gaizki eratuta.

Horri KZaren 1300.1. artikulua aipamen egiten dio:

"Los contratos en que concurren los requisitos que expresa el artículo 1261 PUEDEN SER ANULADOS, aunque no haya lesión para los contratantes, siempre que adolezcan de alguno de los vicios que los invaliden con arreglo a la ley".

Beraz, deuseztagarria den kontratua judizialki aurkatzen ez den bitartean bere efektu guztiak sortarazten ditu (bai deuseztasun akzioaren bidez bai defentsa gisa salbuespen bat erabiltzen denean).

KZaren 1301. art.ak jasotzen dituen deuseztagarritasun kausa nagusiak hurrengo hauek dira:

a) Jarduteko gaitasunaren eza edo muga: adin-txikikoe, emantzipatuak dauden

adin-txikikoek, gaitasungabetuek eta zarraztelek euren legezko ordezkariaren jarduera ordezkatzailerik gabe edo kuradorearen laguntza gabe burututako kontratuak (KZaren 1301. eta 293. art.). Gogorarazi, erregela gisa, gaitasunaren ezak negozio deuseztagarri baten aurrean egotea sortarazten duela. Hala ere, adin nagusia bada eta ezgaitu gabe badago gaitasun naturalaren eza (ulertzeko eta nahi izateko) adostasun ezara daramagu, horrela kontratua deuseza izango da.

b) Borondatearen akatsak: errakuntza, indarkeria, beldurraraztea, doloa eta kausa faltsua, bere existentzia ezagatik ematen den faltsutasuna bada salbu. Kasu honetan itxurak sortarazi duen erabateko deuseztasun supostuan egongo gara.

c) Egintza baten eraginarentzat legeak ukanbehar gisa exijitzen duen adostasunaren eza. Ad.: KZaren 1322. 1. art.: *"Cuando la ley requiera para un acto de administración o disposición que uno de los cónyuges actúe con el consentimiento del otro, los realizados sin él y que no hayan sido expresa o tácitamente confirmados podrán ser anulados a instancia del cónyuge cuyo consentimiento se haya omitido o de sus herederos"*).

Deuseztagarritasunaren akzioa lau urtetan kadukutzen da, KZaren 1301. art.ak ezartzen duen *dies a quo*-tik kontaturik. Eta pertsona batzuei bakarrik dagokien ahalmen bat da, hortarako legitimatuak dauden pertsonak direnak, ez mundu guztiari.

- Adostasunaren akatsa jasan zuena, ez sortarazi zuena.
- Nagusiki edo subsidiarioki (fidatzailea) obligatuak daudenak, baina ez erlaziotik at dagoen hirugarren bat (KZaren 1302. art.).
- Gaitasun gabetua den kontratatzailea, bai ordezkariaren bitartez, bai zuzenki ezgaitasuna desagertzen denean. Ezin du demendatu gai zen alderdia.

Deusezgarria den kontratua baliozkotu daiteke, bai baieztapenaren bidez, bai akzioa egikaritzeko dagoen kaduzitate epea igarotzen delako.

Erabateko deuseztasunarekin gertatzen ez den bezala, kontratu bat deuseztagarritzen duen epaia ez da deklaratzailerik, baizik eta eratzailea. Hala ere, atzeraeraginkortasun dauka: kontratua deuseza da ez deuseza dela esaten duen epaiaren datatik, baizik eta hitzartzen den unetik.

2. Ondorioak

Kontratuaren deuseztasuna deklaratzeko duen epaia deuseztasunaren ondorio berdinak ditu: atzeraeraginkortasuna, kontratua hasiera batetik deuseztatzea izango balintz bezala.

Kontratu horretan oinarritzen diren titulu eta eskubide guztien deuseztasuna ere sortarazten du, baita ere eman zena bueltatzeko betebeharra. Hala ere, azken betebeharrak hau bi erregela bereziaz:

a) deuseztagarritasuna gaitasungabetzetik eratortzen denean (KZaren 1304. art.) gaitasun gabetuak jaso zuen gauza edo prezioarekin aberastu zen neurria bakarrik bueltatu behar du, ez gauza bera (gauzaren balio baino gutxiagoi izan daiteke).

b) kontratatzaile baten gaitasungabetzean oinarrituz, KZaren 1314. art.ak gauzaren suntsitzeak ez duela akzioaren egikaritzaren gaitasuna eskuratua izan ondoren erreklamatzeko duenaren dola edo kulpaz salbu.

3. Baliozkotzea edo baieztatzea

Oro har "baliozkotu" esapideak bai kontratu deusezei bai deuseztagarriari aipamen egiten die, "baieztatzea", berriz, deuseztagarriari erreserbatzen da.

KZaren 1309. art.ak era baliogarri batean baieztatzeaz hitz egiten du, hau da, figura honen aplikazio eremuan eta legeak eskatzen dituen ukanbeharrekin.

Deuseztagarria den negozioaren saneamendua eman daiteke:

- a) baieztatzeagaitik;
- b) kontratuaren objektua den gauza gaitzeagaitik
- c) lau urteak igarotzen direlako.

Hiru supostu hauek legeak deuseztagarria den kontratuaren baliozkotze supostuak dira.

A) Baieztatzea emango da, deuseztagarritasun akzioa egikaritzeko legitimatua dagoen alderdiak kontratuak jasatzen dituen akatsak desagertarazten dituen borondate deklarazioa igortzen duenean. Beraz, aldebateko negozio juridikoa da, beste alderdiari baieztatze nahia adieraztea exijitzen duela. Efektua gisa deuseztasun akzioaren iraungitzea sortarazten du. (KZaren 1310. art.: *"sólo son*

23

conformables los contratos que reúnan los requisitos expresados en el artículo 1261.", hau da, es un remedio típico de los negocios anulables).

Baieztatzearen ukanbeharrak:

- 1) deusezgarria den kontratua (KZaren 1310. art.)
- 2) akatsa sortarazten zuen kausaren desagerpena (KZaren 1311. art.)
- 3) baieztatzen duenak deuseztagarritasun kausa ezagutza (KZaren 1311. eta 1301. art.ak)
- 4) horrek deklarazio horrentzat exigitzen den gaitasuna izatea.

Baieztatzea aldebateko negozioa da. Hau da, ez du behar beste alderdiaren parte hartzea (KZaren 1312. art.).

Baieztatze esanbidezkoa zein ixilbidezkoa egin daiteke (KZaren 1311. art.) eta deuseztasun kausa iraungitzen du kontratua baieztatzen den unetik (KZaren 1309. art.), eta akatsez hasieratik garbitzen du (KZaren 1313. art.).

B) Kontratuaren gauza den objektuaren galtzea. Deuseztasun akzioa iraungitzen duenean negozioa sana. Deuseztasun akzioa gauza hura egikari zezakeenaren dolo edo arretagabeziagatik galtzen denean iraungitzen da (KZaren 1314. art.).

C) Lau urteak igarotzen direnean. KZaren 1301. art.ak deuseztasun akzioarentzat aurrikusten duena.

Baieztatze partzialaren onarpena eztabaidatzen da. Gullonek onartzen du zera esanez: kontratu batean alderdi batzuk bereiztea baldin badago, bai juridikoki bai ekonomikoki eta baten deuseztagarritasuna ez du bestearena ukitzen onartzea dago.

IV. ERRESZISIOA (hutsalketa)

1. Kontzeptua eta kausak

Erreszisia Kode Zibilak izaera orokorrarekin arautzen duen beste efikazia eza supostu bat da.

Erreszisiogarria den negozioa era baliodun batean ospatu da eta eraginkorra

24

da. Hala ere, alderdi batentzat edo hirugarren batentzat legeak bidegabekotzat jotzen duen kalte bat sortzen duen neurrian, kaltearena eskaturik, bere efikazia eza deklaratu daiteke.

Deusezetasuna eta deuseztagarritasuna ez bezala, negozioei aipamen egiten dietenak, kontratuak zein kontratuak ez direnak, erreszizioak kontratuak bakarrik ukitzen ditu.

Erabateko deusezetasuna ez bezala, erreszisiogarria den kontratua guztiz balioduna da, oinarritzko elementu eta ukanbehar guztiak ditu, alegia. Eta deusezetasun erlatiboa ez bezala, kontratuaren eratzean ez da egon inolako akatsik. Hauek duten ezaugarri amankomun bakarra kontratuaren efikazia eza izango da. Erreszizioaren kasuan efikazia eza *a posteriori* sortarazten da, kontratuaren egoteak kontratuaren alderdi diren pertsona batzuei edo hirugarrenei kalte bat sortzen dielako. Legeak pertsona horiek kalte hori ez dutela jasan behar ulertzen du.

Oro har, kontratuaren erreszizioa eskatzea ahalbideratzen duen kausa kalte ekonomikoa da. Zehazki, ordea, legeak erreszizioa posible egiten duten kalteak zerrendatzen ditu. KZaren 1291. art. an hiru erreszizio kausa bereiz daitezke:

- 1) **Erreszizioa lesiogaitik** (KZaren 1292. art.) Kasu honetan kaltea kontratuak kontratuaren alderdi bati sortzen dion lesio ekonomikoa da. Kostu bidezko kontratu batean bidegabekoa den prezio batek sortarazten duen ondarezko desorekak kontratuaren efikazia eza ahalbideratzen du.

Erreszizioa lesiogaitik izaera tasatua du, kostu bidezko kontratuetan ez baita bidezko prezioa eskatzen (oreka prestazioen artean kausa identifikazteko). Hurrengo kasutan bidezkoa izango da:

a) tutoreek agintari judizialaren baimenik gabe ospa ditzaketen kontratuak, euren ordezkatuak kontratu horien objektua izan diren gauzen balioaren laurdenean baino gehiago lesioa jasan dutenean (KZaren 1291.1. art.).

b) Ausenteen ordezkaritza ospatutako kontratuak, aurreko supostuaren baldintza berdinetan (1291.2. art.)

c) erkidego egoerak banaketara zuzentzen diren kontratuak, inguruabar berdinetan. Laurdenean gainditzen duen kaltea.

- jabekidetzaren banatzea (KZaren 406. art.)
- jaraunspenaren zatiketa (KZaren 1074. art.)
- irabazitako ondasunen sozietatearen zatiketa (KZaren 1410. art.)

- sozietate zatiketa (KZaren 1708. art.)

Beste edozein kontratu ezingo da lesiogaitik erreszizioaren objektua izan. (KZaren 1293. art.).

2) **Hartzekodunen maula.** Kaltea ondasunak hartzekodunen botere edo dagoenako hasi den prozedura judizial baten eremutik at jartzen datza. Maula supostuak dira. Zehazki:

KZaren 1291.3. artikulua aipamen egiten dio: Hartzekodunen maula, hauek zor zaiena beste era batean kobratu ezin dutenean. Horren barne ere daude kaudimengabezia zordunak ordaintzera oraindik behartuta ez dagoen zorrak ordaintzen dituen supostuak. Akzio errebokatoria edo pauliana da.

Erreszisiogarriak dira ere gatazka objektua duten kontratuak, demandatuak ospatu ditunean gatazka alderdien edo eskuduntza duen agintari judizialaren baimenik gabe.

3) **Beste edozein supostua, legeak esanbidez horrela ezartzen badu** (KZaren 1291.5. art.).

2. Ezaugarriak eta ondorioak

Kode Zibilaren eraentza kontuan harturik, erreszizioaren

ezaugarriak hurrengo hauek dira:

1. Baliaduna eta efikaza den kontratu baten gainean *a posteriori* jarduten duen anormaltasuna (KZaren 1290. art. "los contratos válidamente celebrados pueden rescindirse en los casos establecidos por la ley")

2. Erreszizioa ez da kontratuaren egituraren parte. Kontratuaren elementutik at dago eta bidezkoa izango da bakarrik legeak ezartzen dituen supostuetan, zerrenda itxia dena (KZaren 1293. art.).

3. Izaera subsidiarioa dauka, kaltetuari eskeintzen zaion azken irtenbidea da (KZaren 1294. art.). Ez du izan behar beste legezko erremediorik.

4. Botere potestatibo hau egikaritzeko, aktiboki zein pasiboki, legitimatuta dauden pertsona bakarrak legeak ezartzen dituenak izango dira. Oro har, kaltea

26

jasaten dutenak izango dira. Baina, zehazki

- aktiboki legitimatuta daude: adin-txikikoek edo gaitasungabetuek, gaitasuna eskuratzen edo berreskuratzen dutenean; ausenteak euren egongua ezagutzen denean; zordunaren hartzekodunak eta demandatzailea (KZaren 1299. art.).

- pasiboki: lesioa sortarazten duena, zorduna eta demandatua.

5. Erreszisoaren xedea kontratutik eratortzen den kaltea saihestea da. Gauzak horrela, kontratuaren efikazia ezaren deklarazioa lortu nahi da, besterendu den gauza berreskuratuz. Hala ere, gauza ezin denean bueltatu, bai galdu delako bai onusteko hirugarren batek duelako, kalte eta galerak eskatuko dira (KZaren 1295.3.eta 1298. art.ak).

6. Lau urte pasata ondoren kadukatzen da, kaltetua akzioa eraginez egikari dezakeen unetik (KZaren 1299. art.).

7. Erreszizio deklarazioak kontratuaren efikazia eza sortarazten du. Efikazia eza erabatekoa zein partziala izan daiteke. Sententzia eratzailea da.

Erreszizioaren efektuak bi dira:

a) **Kontratua errebokatzen du:** bere efikazia eza deklaritzen du

b) **Kontratuaren objektua bueltatzera obligatzen du: besterendu zuenari edo ordezkatuaren ondareari. Gauza bere** fruituekin eta prezioa interesekin (KZaren 1295. art.).

Gauza edota prezioa itzuliz kaltea konpontzea nahi da. Bueltatu aurreko egoerara, kontratu kaltegarria baino lehenago zegoen egoerara bueltatu kaltea konpontzeko. Gauzak horrela, erreszizioa bidezkoa izango da egikaritzen duenak jaso duena buelta dezakeenean (hartzekodunen maulan ez). Ez da izango bidezkoa, onusteko hirugarrenak objektuaren gauza duenean.

Kasu hauetan, hau da, erreszizioa egin nahi duenak ezin duenean kontratuaren gauza bueltatu edo onuste hirugarren baten eskuetan dagoenean, bueltatze hori kalte galeren ordainaren eskaerak gauzen bueltatzea ordezkatzeko du (KZaren 1295.2. art.).

Erreszizioa lesioagaitik ematen denean, doktrinak ulertzen du erreszizioaren ondorioak jasan behar dituenak (kontratuaren beste alderdiak) saihes ditzakela

27

kaltea medeatuz edo prezioa osatuz.

Erreszitu den kontratua ez da baliogabezia, beraz, erreszizioa partziala denean, horrek ez dakar nahitanahiez kontratu horretan oinarritzen diren negozio eta tituluen efikazia eza.